

**בש"פ 4318/14 - המבקש בבש"פ 4318/14: אייל זלמן, העורר בבש"פ
5032/14: לויטן מקסימוב ואח'... נגד המשיבים בבש"פ
4318/14: מדינת ישראל, בנק לאומי לישראל בע"מ, הבנק הבינלאומי
הראשון ואח'...**

בית המשפט העליון

**בש"פ 4318/14
בש"פ 5032/14**

לפני:
כבוד השופט א' רובינשטיין
כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופט נ' סולברג

המבקש בבש"פ 4318/14: אייל זלמן

העורר בבש"פ 5032/14: לויטן מקסימוב

נ ג ד

המשיבים בבש"פ 4318/14: 1. מדינת ישראל
2. בנק לאומי לישראל בע"מ
3. הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ

המשיבה בבש"פ 5032/14: מדינת ישראל

בש"פ 4318/14: בקשת רשות ערר על החלטת בית
המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כב' סגן הנשיאה ע'
מודריק) בתיק ע"ח 47511-01-14 מיום 14.5.2014
בש"פ 5032/14: ערר על החלטת בית המשפט המחוזי
מרכז-לוד (כב' סגן הנשיא א' יעקב) בתיק מ"ת
8964-09-12 מיום 16.7.2014

עמוד 1

תאריך הישיבה: ח' בתשרי התשע"ה (2.10.2014)

בשם המבקש בבש"פ 4318/14: עו"ד סאיד ג'בארה

בשם המבקש בבש"פ 5032/14: עו"ד יעקב שקלאר

בשם המשיבה 1 בבש"פ
4318/14 והמשיבה בבש"פ
5032/14: עו"ד נעמי זמרת

בשם המשיב 3 בבש"פ
4318/14: עו"ד ערן רייף; עו"ד סיון גל

בשם המשיבה 4 בבש"פ
4318/14: עו"ד אתי שובל

החלטה

השופט ע' פוגלמן:

לפנינו בקשת רשות ערר וערר שמועלית במסגרתם שאלה משפטית דומה ועל כן החלטנו לדון בהם במאוחד.

בש"פ 4318/14

1. במסגרת הליך פלילי המתנהל נגד המבקש 1 (להלן: המבקש) בבית משפט השלום בתל אביב-יפו, הורה בית המשפט על חלופת מעצר שאחד מתנאיה הוא הפקדת ערבות בסך של 5,000 ש"ח בקופת בית המשפט. הסכום הופקד. לאחר שהסתיים ההליך הפלילי, הורה בית משפט השלום על השבת הסכום לבא כוח המבקש. או אז הוטלו עיקולים על הסכום בידי המשיבים 3-4 במסגרת הליכי הוצאה לפועל שהם מנהלים נגד המבקש. בא כוח המבקש פנה למזכירות בית המשפט וביקש לשחרר את הכסף למרשו. ביום 5.1.2014 החליט בית משפט השלום (כב' השופט ש' מלמד) שאין זה מסמכותו להתערב בהליכי הוצאה לפועל ודחה את הבקשה. המבקש ערר על כך. בית המשפט המחוזי (כב' סגן הנשיאה ע' מודריק) דחה את הערר בקבעו כי אין עילה להתערב בהחלטת בית משפט השלום. הוטעם כי בדין קבע בית משפט השלום שאין לו סמכות לשלול את תוקפו של צו העיקול שהוטל בידי ההוצאה לפועל. כל עוד מופקדים כספי הערובה בקופת בית המשפט כדי לקיים תכלית מסוימת שנקבעה בצו של בית המשפט, הכספים כמו הופקעו מידי

עמוד 2

בעליהם ולא ניתן להעבירם לכל אדם או לכל גורם בלי הוראה מתאימה של בית המשפט. אולם משבטל הצורך בכספי הערובה והם "משוחררים" כדי להחזירם לבעליהם, סרה מהם חסות בית המשפט וניתן לעקל אותם כפי שניתן לעקל כל כסף או רכוש אחר. בשולי הדברים העיר בית המשפט כי לתוצאה זו עלולות להיות השלכות לא פשוטות, שכן רוב המשוחררים בערובה שנדרשים להפקיד סכומי כסף לשם שחרורם אינם יכולים להפקיד כסף משלהם בשל חיסרון כס, אלא נעזרים בקרובי משפחה וידידים. אלה אינם מודעים לאפשרות שיוטל עיקול על הכסף, ואם יהיו מודעים לה ייתכן שיסרבו לסייע לעצור והדבר יוביל לפגיעה באפשרותו להשתחרר לחלופה. הערה שנייה שהעיר בית המשפט היא שאפשר שיש מקום להבחין בין נסיבות רגילות של הטלת עיקול, לבין נסיבות של הטלת עיקול על כספים המופקדים בקופת בית המשפט כדי להוות תנאי מתנאי שחרור בערובה. הפקדת הכסף בנסיבות כאלו היא "הפקדה מאולצת", כלשון בית המשפט, שכן העציר מפקיד את הכסף כדי להשתחרר ממעצר, בשעה שאלמלא היה נעצר היה יכול לנתב את הכסף אל מיקום שמוגן מפני עיקול.

2. מכאן הבקשה שלפנינו לרשות לערור, שבה טוען המבקש, בעיקרו של דבר, כי אין לאפשר לעקל כספים שהופקדו כערובה לשחרור ממעצר מהטעמים שמנה בית המשפט המחוזי בהחלטתו.

בש"פ 5032/14

3. במסגרת הליך פלילי המתנהל נגד העורר בבית משפט המחוזי מרכז-לוד, הורה בית המשפט על חלופת מעצר שאחד מתנאיה הוא הפקדת ערובות כספיות. מר רפאל אביב הפקיד (בשתי הפקדות) סך כולל של 22,000 ש"ח כתנאי לשחרורו של העורר לחלופה, והעורר שוחרר. לפי הנטען בערר, לאחר שניתן גזר הדין והעורר החל לשאת בעונש המאסר שהושת עליו, המחה את זכותו בכספי הערבות לבא כוחו בהליך שלפנינו כשכר טרחה המיועד להגשת ערעור. האחרון ביקש ממזכירות בית המשפט המחוזי להעביר את הכסף המופקד אליו. ביום 1.7.2014 נעתר בית המשפט (כב' השופטת ד'מרשק מרום) לבקשת הסנגור והורה על העברת כספי הערבות לידי. לימים גילה הסנגור כי הועברו אליו רק 504 ש"ח ואילו היתרה עוקלה בתיקי הוצאה לפועל שונים המתנהלים נגד העורר. הסנגור הגיש בקשה לקיים את צו בית המשפט מיום 1.7.2014 ולהעביר את הכסף אליו. ביום 16.7.2014 הורה בית המשפט המחוזי (כב' סגן הנשיא א' יעקב): "על הגזברות לפעול בכפוף לעיקולים. ככל שכאלה קיימים, אין להעביר הכספים".

4. מכאן הערר שלפנינו, שבו נטען, בתמצית, כי שגה בית המשפט המחוזי בכך שסירב להעביר את כספי הערבויות לידי בא כוח העורר; כי שגה בכך שלא קיים דיון בבקשת העורר; כי הכספים אינם כספי העורר כי אם כספו של מר רפאל אביב ולכן לא ניתן היה לעקלם; וכי כספי הערבות לא נועדו לשמש בטוחה לתשלום עיקולים בהוצאה לפועל וגם מטעם זה הם אינם ניתנים לעיקול.

5. המשיבים מחרים מחזיקים אחר החלטותיהן של הערכאות הקודמות.

דיון והכרעה

6. לאחר שעיינו בטיעוני הצדדים ושמענו אותם על פה, באנו לכלל מסקנה שדין הבקשה לרשות ערר (בש"פ 4318/14) ודינו של הערר (בש"פ 5032/14) להידחות לגופו של עניין (ועל כן איננו נדרשים להכריע בשאלה אם

המבקש והעורר נקטו בהליך המתאים לתקוף את ההחלטות שבמוקד הדיון). הסכומים שהופקדו בקופת בית המשפט בשני ההליכים שלפניו הופקדו כערבות עצמית של הנאשמים, בהתאם להחלטות בית המשפט, ומכאן ההנחה הלכאורית שמדובר בכספם של הנאשמים (המבקש והעורר). משעה שניתן צו עיקול בקשר לכסף שהופקד בקופת בית המשפט כערבות עצמית של הנאשם, מזכירות בית המשפט היא במעמד של מחזיק ועליה לפעול בהתאם לצו (ראו למשל ע"א 3115/99 מזרחי נ' טופז (22.1.2001); רע"א 7623/08 שנך נ' פלס, פסקה 3 (15.12.2008)). משכך, בדין קבעו הערכאות הקודמות (בשני ההליכים שלפניו) כי על המזכירות ליישם את האמור בצו ולהעביר את הסכומים שהופקדו לתיק ההוצאה לפועל. בהקשר זה יצוין כי בית המשפט המחוזי היה רשאי לשנות מהחלטתו הקודמת, לאחר שנוכח כי הוטלו עיקולים על הכסף שהופקד - עובדה שלא היה ער לה כשהורה על העברת הכסף לבא כוח העורר והיא בבחינת שינוי נסיבות המצדיק לשנות מההחלטה. ברם, אין במסקנה זו כדי למנוע מצד שלישי הטוען לבעלות בכסף - בענייננו, אביו של המבקש ובא כוח העורר - מלנקוט בהליך מתאים לפי סעיפים 49 ו-28 לחוק ההוצאה לפועל, התשכ"ז-1967 (בלא שאנו מביעים כל עמדה לגבי סיכויי של הליך כזה, ככל שיינקט). בגדר הליך זה יוכלו לטעון כי כספי הערובה הם שלהם ויש להורות על השבתם לידיהם.

7. המבקש סומך את ידיו על החלטת השופטת א' פרוקצ'יה בבש"פ 4972/07 פואז נ' מדינת ישראל (20.3.2008), אולם אין בה כדי לסייע לו. בהחלטה זו נקבע כי בית המשפט אינו רשאי להורות על חילוט סכום כסף שהופקד כעירבון לצורך תשלום פיצוי לקורבן עבירה משהסתיים ההליך הפלילי והוגשמה התכלית שלשמה הופקד העירבון. שונה הדין בענייננו, שבו הוטל עיקול על ידי צד שלישי במסגרת תיק הוצאה לפועל קונקרטי, שאז מעמדה של גזירות בית המשפט הוא מעמד של מחזיק, ועליה לקיים את הצו.

8. כפי שמעיר חברי השופט א' רובינשטיין בצדק, התוצאה האמורה מתחייבת מן הדין הפוזיטיבי, אך ראוי לשקול תיקון חקיקה שייתן משקל מתאים להיבטיו המיוחדים של הנושא.

9. אשר על כן, החלטנו לדחות את הבקשה לרשות ערר ואת הערר.

ש ו פ ט

השופט נ' סולברג:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט א' רובינשטיין:

א. מסכים אני לתוצאה אליה הגיע חברי השופט ע' פוגלמן, אולם אבקש להוסיף דברים אחדים.

ב. כפי שציין חברי, שעה שהוצא צו עיקול, מזכירות בית המשפט היא בגדר מחזיק ועליה לפעול בהתאם לצו. כך הדין. אולם סבורני כי סוגיה זו אינה חפה מבעייתיות, ויטיב המחוקק לעשות אם ידרש אליה. אסביר בקצרה.

ג. הסוגיות אליהן מפנה חברי לעניין מעמדם של בתי המשפט כמחזיקים לצורך הוצאה לפועל, נדונו על-ידי רשמי בית משפט זה בעניינים אזרחיים; בשני המקרים – ע"א 3115/99 ורע"א 7623/08 – נדונו עיקולי ערבויות שנדרשו לשם מימוש ערעורים בעניינים אזרחיים. אף שמבחינת דיני ההוצאה לפועל ומעמד המזכירות כמחזיק יש דמיון בין הדברים, מבחינה מהותית הסוגיה שונה מענייננו שלנו – ראשית, ובכך העיקר – כפי שציין סגן הנשיאה ד"ר ע' מודריק בהחלטה נשוא הבקשה שלפנינו, החשש בנידון דידן הוא שעצורים שידם אינה משגת יישארו במעצר. פגיעה זו בחרותו של אדם, החמורה מכל פגיעה אחרת, חמורה בהרבה מפגיעה, חמורה ככל שתהא, בזכות לערער בעניין אזרחי. שנית, במקרים רבים מאוד הכספים המופקדים בעבור ערבות עצמית מגיעים מכספיהם של הקרובים לעצורים; מבלי להידרש למצבם הסוציו-אקונומי של רבים מן העצורים, שלא אחת ולא שתיים אין ידם משגת, הדבר אף נובע מטעמים טכניים, שכן הדעת נותנת שהעצור מתקשה פעמים רבות להשיג את סכום הכסף הנדרש בעודו במעצר. הדבר שונה מטבעו בערעור אזרחי.

ד. ועוד, קשה להתעלם מן הדמיון בין סוגיה זו לבין סוגיית מאסר החייבים במסגרת הליכי הוצאה לפועל. בית משפט זה עמד בעבר על הקושי הקיים מלכתחילה בשלילת חרותו של אדם במסגרת הליכי ההוצאה לפועל, שעה שפסל את תקנה 114 לתקנות ההוצאה לפועל, התש"מ-1979, אשר העניקה לראש ההוצאה לפועל את האפשרות לעצור את החייב שלא שילם חובותיו ולא הוכיח כי הוא נעדר יכולת כלכלית לשלם. כך ציין בית המשפט:

"עלתה בפנינו, מציאות עובדתית עגומה, חמורה וקשה, קשה מאוד, בקשר לנוהג המצוי והקיים בענין מאסרם של חייבים, מציאות שיש בה משום שלילת חירותו של החייב ופגיעה חמורה בכבודו כאדם שנברא בצלם אלהים... 'ההגנה הראשית והראשונית היא זכותו של היחיד הבודד וה'אפור' (שם) (ב"ש 1/87 דננאשווילי נ' מדינת ישראל, פ"ד מא(2) 281 (1987) – א"ר)) – הוא הוא החייב ומאסרו במציאות העגומה והקשה שעלתה לפנינו" (בג"צ 5304/92 פר"ח 1992 סיוע לנפגעי חוקים ותקנות למען ישראל אחרת – עמותה נ' שר המשפטים, פ"ד מז 715, 731, המשנה לנשיא אלו(1993)).

ובהמשך צוין:

"נכון הוא כי גם לא ייתכן להפוך את המאסר לסנקציה אדמיניסטרטיבית המוטלת באופן אוטומטי לפי בקשתו של הנושה, ללא הוכחות בדבר יכולתו של החייב לשלם" (שם, בעמ' 750).

ה. מאז, פעל המחוקק ברוח זו וביטל כמעט לחלוטין את האפשרות של מאסר חייבים במסגרת הליכי ההוצאה לפועל, במסגרת תיקון מספר 43 לחוק ההוצאה לפועל, התשע"ד-2014, ספר החוקים 2451. כך נאמר בדברי ההסבר להצעת החוק:

"מערכת ההוצאה לפועל נועדה, בראש ובראשונה, להגן על זכותו של הזוכה לקניין, שהיא זכות חוקתית המעוגנת

בסעיף 3 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. החוק מסייע להשיג תכלית זו באמצעות מתן אמצעים יעילים לגביית החוב. עם זאת, המערכת מחויבת גם לשמירה על זכויותיו של החייב ובכלל זאת לזכותו לחירות שאף היא נהנית ממעמד חוקתי. סעיף 5 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, קובע כי 'אין נוטלים ואין מגבילים את חירותו של אדם במאסר, במעצר, בהסגרה או בכל דרך אחרת'... לאור הקושי לבודד את החייבים בעלי היכולת המשתמטים מתשלום חובותיהם, מתוך קבוצת החייבים שאינם משלמים את חובותיהם, יש חשש כי עלול להיאסר, בטעות, מי שאינו בעל יכולת כלכלית. לחילופין, איום המאסר עלול לגרום לחייב לפנות למקורות אחרים לקבלת הכספים, ובכלל זה גם לשוק האפור. תוצאה זו אינה רצויה שכן היא עלולה להביא בסופו של דבר להידרדרות במצבו הכלכלי של החייב. הטלת מאסר בטעות או פנייה לגורמים אחרים שעלולים להרע את מצבו של החייב, הם מחיר כבד בתמורה לתועלת שתצמח מקיומו של כלי המאסרים במצב החקיקתי הנוכחי" (הצעת חוק ההוצאה לפועל (תיקון מס' 43), התשע"ד-2014, הצעות חוק 864, בעמ' 542-543).

ו. חוששני כי מצבים כדוגמת ענייננו עלולים להיות דומים לכך, ואף במידת מה חמורים מזה: החשש המדובר שמא יוותר במאסר (ובענייננו במעצר) מי שנעדר יכולת כלכלית, להבדיל מחייב המשתמט מחובותיו, הוא חשש ממשי, שכן אף ככל שמדובר בחייב נעדר יכולת כלכלית, כפי שציין סגן הנשיאה ד"ר מודריק, נכונותם של קרובים וחברים לסייע במצבים מעין אלה תפחת שעה שידעו כי ישנה אפשרות שהכספים יעוקלו, וכדי לשחרר את הכספים יהא עליהם לברר את עניינם מול לשכת ההוצאה לפועל בהליך שאף לו עלות בכסף ובזמן. עם זאת, כאמור, סבורני כי אין המצב החוקי דהאידינא מאפשר תוצאה אחרת מזו שאליה הגיע חברי; לשם כך נדרשת התערבות המחוקק, ויפה שעת אחת קודם.

ז. סבורני איפוא כי ראוי לפעול לתיקון חוק ההוצאה לפועל על-ידי המחוקק, באופן אשר יוציא מתוכו את האפשרות לעקל כספי ערובה שהשתלמו למזכירות בית המשפט למטרות שחרור ממעצר, וזאת כדי להגן על זכויותיהם של עצורים במקרים כדוגמת ענייננו. בנתון לאמור, מסכים אני לתוצאה אליה הגיע חברי לפיה אין להיעתר למבוקש.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בהחלטתו של השופט ע' פוגלמן.

ניתנה היום, כ"ז בתשרי התשע"ה (21.10.2014).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט